

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד בסיסית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר) ודרמה — (33×2) — 66 נקודות
פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים,

השירה העברית במאה ה-20) — (17×2) — 34 נקודות
סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.

(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר) ודרמה (66 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-9 (לכל שאלה — 33 נקודות).

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים "רבי שמעון בן אלעזר והמכוער" שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר שֶׁבָּא מִמְּגִדָּל גִּדָּר מִבֵּית רַבּוֹ, וְהָיָה רֶכֶב עַל הַחֲמוֹר וּמִטִּיל עַל שִׁפְתַּיִם, וְהָיָה שְׂמִיחַ שְׂמִיחָה גְדוֹלָה שֶׁלֹּא מִתּוֹרַת הַרְבֵּה. נוֹדֵמָן לוֹ אָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מְכַעֵר בְּיוֹתֵר. אָמַר לוֹ: רִיקָה, שְׂמָא כָּל בְּנֵי עִירָךְ מְכַעְרִין כְּמוֹתְךָ? אָמַר לוֹ: לֹךְ אָמַר לְאַמֵּן שְׁעֵשְׂנִי, כְּמָה מְכַעֵר כָּלִי זֶה שְׁעֵשִׂיתָ. בֵּינוֹ שִׁידַע בְּעֶצְמוֹ שֶׁחָטָא, יֵרֵד מִן הַחֲמוֹר וְנִשְׁתַּטַּח לְפָנָיו, אָמַר לוֹ: נִעֲנִיתִי לְךָ, מַחֲל לִי. אָמַר לוֹ: אֵינִי מוֹחֵל לְךָ עַד שֶׁתֵּלֵךְ וְתֹאמַר לְאַמֵּן שְׁעֵשְׂנִי: כְּמָה מְכַעֵר כָּלִי שְׁעֵשִׂיתָ. וְהָיָה מִטִּיל אַחֲרָיו כְּחֲצֵי מִיל. בֵּינוֹ שֶׁהִגִּיעַ לְעִירוֹ יֵצְאוּ אַנְשֵׁי עִירוֹ לִקְרָאתוֹ. אָמְרוּ לוֹ: שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי. אָמַר לָהֶם: לְמִי אַתֶּם קוֹרְאִין רַבִּי? אָמְרוּ לוֹ: לָזֶה שְׁמִטִּיל אַחֲרֶיךָ. אָמַר לָהֶם: אִם זֶה רַבִּי — כְּמוֹתוֹ אֵל יִרְבּוּ בְּיִשְׂרָאֵל. אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי מָה? אָמַר לָהֶם: כָּךְ עָשָׂה וְכָךְ עָשָׂה לִי. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן, מַחֲל לוֹ. אָמַר לָהֶם: הֲרִינִי מוֹחֵל לוֹ, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִהְיֶה רָגִיל לַעֲשׂוֹת בֵּן. מִיד נִכְנַם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְדָרַשׁ: לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם רַךְ כְּקִנְיָה וְאֵל יִהְיֶה קָשָׁה כְּאֶרֶז.

א. הסבר מה אפשר ללמוד על רבי שמעון בן אלעזר, על פי שורות 1-3 במעשה החכמים.

(15 נקודות)

ב. מה עשה רבי שמעון בן אלעזר כדי שהמכוער יסלח לו? בסס את דבריך על שתי דוגמאות

ממעשה החכמים. (18 נקודות)

סיפור קצר

2. "המפתח" / יצחק בשביס־זינגר

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. לפניך קטע מן הסיפור "המפתח", ובו דיאלוג בין בסי לשרת.

קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

הגיעה לביתה, ובחוץ עמד השרת האירי - אויבה בנפש [...] הוא נתן בבסי מבט נדהם.

"מה קרה סבתא?"

בגמגום, סיפרה לו על מה שאירע לה. הראתה לו את ידידת המפתח שלפחה בידה כל

הלילה.

"אימא קדושה!" קרא בקול.

"מה אעשה?" שאלה בסי.

"אני אפתח את דלתך".

"אבל אין בידך מפתח שני".

"אנו חייבים לפתוח את כל הדלתות, במקרה של דלקה".

השרת נעלם בדירתו לדקות ספורות, אחר חזר נושא כמה כלים וצרור מפתחות מושחל

בטבעת ענקית. הוא עלה במעלית עם בסי. שקית המזון עמדה עדיין על המפתן [...]

השרת טרוד היה בפתחת המנעול.

הוא שאל, "מה הפתקאות הללו?"

בסי לא השיבה.

"מדוע לא באת וסיפרת לי מה אירע? לשוטט כך כל הלילה בחוץ בגילך - אל אלוהים!"

[...] בסי בקושי עצרה את דמעותיה. "הוי אנשים טובים", אמרה.

תאר את השינוי שחל בבסי על פי קטע זה. (15 נקודות)

ב. הבא מן הסיפור שתי דוגמאות נוספות לשינוי שחל בבסי, והסבר אותן. (18 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

3. "המפתח" / יצחק בשביס־זינגר או סיפור קצר נוסף
מוטיב, סמל, תיאור טבע ודיאלוג הם דרכי עיצוב בסיפורים קצרים רבים.
בחר בשתיים מדרכי העיצוב האלה, תאר כיצד הן באות לידי ביטוי בסיפור "המפתח" או בסיפור קצר אחר שלמדת, והסבר את התרומה שלהן להבנת הסיפור.
4. תאר את האירוע שהוא נקודת המפנה בסיפור "המפתח" או בסיפור קצר אחר שלמדת. הסבר מדוע לדעתך אירוע זה הוא נקודת המפנה בסיפור.

דרמה

5. "בעלת הארמון" / לאה גולדברג
לפניך תיאור התפאורה במערכה הראשונה והשנייה של המחזה "בעלת הארמון".
קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
- אולם הספרייה בארמון. ארונות ספרים לאורך הכתלים. תמונות עתיקות ושטיחי קיר. חלון אחד עם וילונות כבדים (הפתוחים עתה). שני שולחנות [...] על אחד השולחנות קומקום חשמלי וכלי תה לשניים [...] מעל לשטיח הקיר בין ארונות הספרים במרכז שרון עתיק עם קוקייה [...] ערב בחוץ, גשם וסערה [...] רעמים וברקים.
- הסבר את הקשר בין הפרטים שבתיאור זה ובין עלילת המחזה.
6. "ילדי הצל" / בן־ציון תומר
ענה על שני הסעיפים א-ב.
- רגשות האשמה שזיגמונט מתמודד אתם הם נושא מרכזי במחזה "ילדי הצל".
- א. מדוע חש זיגמונט רגשות אשמה?
תאר שתי סצנות מן המחזה שבהן באה לידי ביטוי ההתמודדות עם רגשות אלה.
(23 נקודות)
- ב. האם בסוף המחזה זיגמונט משתחרר מרגשות האשמה שלו? הסבר והדגם את דבריך.
(10 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

7. "אנטיגונה" / סופוקלס

אחד מן הגורמים לסיום הטרגי של המחזה "אנטיגונה" הוא האופי של הדמויות. הסבר והדגם קביעה זו, על פי שתיים מן הדמויות במחזה.

8. "בית בובות" / הנריק איבסן

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. הלמר מכנה את נורה "עפרונית", "סנאית" ו"ציפור בזבזנית".

הסבר מה כינויים אלה מלמדים על היחס של הלמר כלפי נורה. (15 נקודות)

ב. הבא מן המחזה שתי דוגמאות נוספות ליחס של הלמר כלפי נורה, והסבר אותן. (18 נקודות)

9. "אויב העם" / הנריק איבסן

הגילוי של ד"ר שטוקמן בנוגע למרחצאות מאלץ אותו לבחון שוב את תפיסת העולם שלו ואת יחסיו עם הסובבים אותו.

הסבר והדגם קביעה זו, על פי עלילת המחזה ועל פי מערכת היחסים בין ד"ר שטוקמן לבין אחת מהדמויות האחרות במחזה.

פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה-20) (34 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 10-15 (לכל שאלה — 17 נקודות).

פיוט

10. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מעוז צור ישועתי / מרדכי

מחרוזת 1	מעוז צור ישועתי תכון בית תפילתי לעת תכין מטבח	לך נאה לשבח ושם תודה נזבח. מצר המנבח.
מחרוזת 2	לעות שבעה נפשי חני מרוו בקשי ובידו הגדולה	בגון פחי פלה בשעבוד מלכותי אלה הוציא את הסגלה
מחרוזת 3	דביר קדשו הביאני ובא נוגש והגלני ונין רעל מסכתי	וגם שם לא שקטתי כי זרים עבדתי כמעט שעברתי
מחרוזת 4	פרות קומת ברוש בקש ונהיתה לו למוקש ראש ימיני נשאת	אגגי בן המדתא ונאנתו נשבתה ואויב שמו מחית
מחרוזת 5	וננים נקבצו עלי ופרצו חומות מגדלי ומנותר קנקנים	אזי בימי השמנים וטמאו כל השמנים נעשה גס לשושנים
מחרוזת 6	חשוף זרוע קדשך נקים נקמת עבדך כי ארבה תשעה	וקרב קץ הושעה מאמה הרשעה ואין קץ לזאת הרעה
	דחה אדמון בצל צלמון הקם רועים שבעה	

הסבר את המחרוזות השנייה בפיוט, ואת הקשר שלה לרעיון המרכזי בו.

11. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שְׁלוֹם לְךָ דּוֹדִי / ר' שלמה אבן־גבירול

שְׁלוֹם לְךָ דּוֹדִי הֵצַח וְהֵאָדָמוֹן / שְׁלוֹם לְךָ מֵאֵת רִקְהָ כְּמוֹ רְמוֹן
לְקִרְאֵת אַחוּתְךָ רוּיָן צָא נָא לְהוֹשִׁיעָהּ / וְצִלַח כְּכֵן יִשְׂי רַבַּת בְּנֵי עֲמוֹן
מִה לְךָ יִפְהַפֶּיָה כִּי תַעֲזוּרִי אֶהְבֶּה / וְתַצְלִצְלִי קוֹלְךָ כְּמַעִיל בְּקוֹל פְּעֻמוֹן
הָעֵת אֲשֶׁר תַּחֲפֹץ אֶהְבֶּה אַחִישָׁנָה / עֲתָה וְעַלֶיךָ אֲרֹד כָּטֹל חֶרְמוֹן

כל אחד מן הבתים בשיר מסתיים בדימוי.

בחר בשניים מדימויים אלה, והסבר את התרומה של כל אחד מהם להבנת מערכת היחסים המתוארת בשיר.

שירת ימי הביניים

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הִבָּא מִבּוֹל / ר' יהודה הלוי

הִבָּא מִבּוֹל וְשֵׁם תִּבֵּל חֲרָבָה? / וְאֵין לְרֵאוֹת פָּנֵי אֶרֶץ חֲרָבָה,
וְאֵין אָדָם וְאֵין חַיָּה וְאֵין עוֹף – / הִסָּף הַכֹּל וְשָׁכְבוּ מַעֲצָבָה?
וּבְרֵאוֹת הָרָר וְשׁוּחָה לִי מְנוּחָה, / וְאֶרֶץ הָעֲרָבָה לִי עֲרָבָה.
וְאֲשָׁנִיחַ לְכָל יַעֲבֹר – וְאֵין כָּל, / אֲכַל מִיָּם וְשָׁמַיִם וְתִבָּה,
וְלִוְיָתָן בְּהִרְתִּיחוֹ מְצוּלָה, / וְאֶחָשֵׁב כִּי תְהוֹם יִחָשֵׁב לְשִׁיבָה.
וְלֵב הַיָּם יִכְחַשׁ בְּאַנְיָה, / כְּאֵלּוּ הִיא בִּיד הַיָּם גִּנְבָה!
וְיָם יוֹעֵף – וְנִפְשִׁי תַעֲלֹז, כִּי / אֵלֵּי מִקְדָּשׁ אֶלְהִיָּת קִרְבָּה.

א. מטפורה, חזרה ורמיזה מקראית הן דרכי עיצוב שבאמצעותן הדובר מתאר את הסערה.

בחר בשתיים מדרכי עיצוב אלה, והסבר את התרומה של כל אחת מהן לתיאור הסערה.

(10 נקודות)

ב. על פי הבית האחרון בשיר, הסבר את התגובה של הדובר על הסערה. (7 נקודות)

השירה העברית במאה ה־20

אדם מול בוראו

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גדול גבור ונורא, אִמְרָתִי / רבקה מרים

גדול גבור ונורא, אִמְרָתִי. ושוב אִמְרָתִי, גדול גבור ונורא.
 למה שְׁקָרָה בְּעֵבֶר כּוֹנֵנִי. גַּם לְמָה שֶׁטָּרַם אֶרֶץ.
 וְאִבּוֹתַי שְׁחִיִּים וּמֵתִים, וּלְדִי שְׁנוּלְדוֹ וְעוֹד לֹא
 כָּל אֶחָד מֵהֶם, בְּקוֹלִי הַמְדַּבֵּר נָתַן אֶת קוֹלוֹ.
 לֹא יָדַעְתִּי אִם הַדְּבָרִים שֶׁבִּפִּי
 קִבְּלָנָה הֵם, אוֹ שְׁאִילָה, בְּקֶשֶׁה וּתְחִנָּה
 אִם שִׁיר שֶׁל הֶלֶל וְתוֹדָה בּוֹקֵעַ מִמֶּנִּי, אוֹ נְהִי שֶׁל קִינָה
 לֹא יָדַעְתִּי, אִם אוֹתָהּ נּוֹצְתִיּוֹת שֶׁרַפְּרָפָה עַל כְּתָפִי
 הִיא חֲבוּק שֶׁל קֶרֶבָה
 אוֹ שְׂרֻטָּה, צְרִיכָה מְעַנָּה, הַמְרַמֶּזֶת, כְּגֵדָם כְּנָף, עַל הַסְתַּלְקוֹת הַשְּׂכִינָה –
 אֲךָ הֵייתִי שָׂבָה וְאוֹמְרָה
 שׁוּב
 וְשׁוּב וְשׁוּב
 גְּדוֹל גְּבוּר וְנוֹרָא –
 חוֹזֶרֶת הֵייתִי וְאוֹמְרָה, חוֹזֶרֶת וְשׁוֹנָה.

ציין שני ניגודים בשיר, והסבר כיצד כל אחד מהם מבטא את העולם הפנימי של הדוברת.

במשפחה

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

וְהַיֵּלֶד אֵינָנוּ / יהודה עמיחי

בְּנִי, אַתָּה שׁוֹב מִדָּאִיג אוֹתִי.
מִזְמָן לְזִמָּן אַתָּה מִדָּאִיג אוֹתִי
בְּקִבְעוֹת שְׁהִיְתָה צְרִיכָה לְהִרְגִיעַ אוֹתִי.	בית 1
אֲנִי זֹכֵר שְׁפָעַם, כְּשֶׁהִיִּית קָטָן,
רְאִינוּ יַחַד שֶׁרָפָה בְּמִלּוֹן גְּרוֹל.
הָאֵשׁ וְהַמִּים וְהַעֲשָׂן,
הַיִּלְלוֹת וְהַצֵּעְקוֹת וְהָאוֹרוֹת הַמְּהַבְּהִים בְּטָרוֹף,
כָּל אֵלֶּה חֲסָכוּ לִי הִרְבֵּה דְבוּרִים
עַל מָה הֵם הַחַיִּים. וְעַמְדָנוּ בְּדַמָּה.	בית 2
אֲנִי שׁוֹאֵל אֶת עֲצָמֵי אִיפֹה הִחְבִּיא אָבִי
אֶת הַפֶּחַד שְׁלוֹ, אוֹלֵי בְּאֶרֶץ סָגוּר
אוּ בְּמָקוֹם אַחֵר מִחוּץ לְהֶשֶׁג יְדֵי הַיִּלְדִּים
אוֹלֵי עֵמֶק בָּלְבוּ.	בית 3
אֲבָל עֲכָשׁוּ אַתָּה שׁוֹב מִדָּאִיג אוֹתִי.
אֲנִי מִחְפֵּשׁ אוֹתְךָ תָּמִיד,
הַפֶּעַם בֵּין עֶרְפְּלֵי הַגְּלִיל הָעֲלִיוֹן,
אֲנִי אָבֹא עֶרְפֵּל.
וְהַיֵּלֶד אֵינָנוּ, כִּי הוּא כָּבֵד מִכָּבֵד.	בית 4

תאר את תמונת השרפה שבבית השני בשיר, והסבר את הקשר שלה לרעיון המרכזי בשיר.

שירים בצל השואה

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שם, אִמְרָתִי / טוביה ריבנר

- בית 1 יצאתי מביתי הארעי להראות לְבִנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי.
שֵׁם, אִמְרָתִי, שִׁכַּבְתִּי עַל הָאָרֶץ
אֶבֶן לְמִרְאָשׁוֹתֵי נְמוּךְ מִן הָעֵשֶׁב
בְּעֶפְר הָאָרֶץ
הַכֹּל שֵׁם נִשְׁמַר.
- בית 2 עֲבָרְנוּ בְּהָרִים וּבְיַעְרוֹת וּבְעָרִים שֶׁהָיוּ
מְעָרוֹת וְהַמִּים נִקְווּ בְּדֶרֶךְ וְהַכְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים.
הַמְּכֻוֹנִית דִּלְגָה עַל הַבּוֹרוֹת
- בית 3 מָה הָאֵוִיר הַמְּתוּק הַזֶּה? שׁוֹאֲלִים בְּנִי.
מָה הַטִּיחַ הַנוֹפֵל מִהַקִּירוֹת.
- בית 4 אֵין דָּבָר, הַגִּידָה הַיְשִׁישָׁה בַּחֲלוֹן.
כָּאֵן גַּם הָעֵתִיד עָבַר. וְסִגְרָה אֶת עֵינֶיהָ הַיְבָשׁוֹת
בְּעוֹף הָעוֹלָה וְקוֹפֵל אֶת כְּנָפָיו וְצוֹלֵל.
- בית 5 כָּאֵן נוֹלְדָתִי, אִמְרָתִי לְבִנִי.
הוֹרִי וְזִקְנִי נוֹלְדוּ כָּאֵן קְרוֹב.
נוֹלְדִים. כָּאֵן הָיָה בֵּית
אִמְרָתִי לְבִנִי וְהָרוּחַ עָבְרָה
בֵּינִי לְבֵין הַמָּלִים.
- בית 6 יצאתי להראות לְבִנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי, וּמָתִי
נֹאכַל, שׁוֹאֲלִים בְּנִי, וְאֵיפָה
נִלְוִין?

בחר בשניים מתיאורי הנוף והטבע בשיר, והסבר את הקשר של כל אחד מהם לנושא המרכזי בשיר.

בהצלחה!